

Els centres d'educació de persones adultes a les Illes Balears. Els deu darrers anys

Assumpta Lluch Moll

RESUM

En aquest article exposam l'estat actual dels centres d'educació de persones adultes de les Illes Balears i l'evolució que han tengut els darrers deu anys. Analitzam dades relatives al mapa escolar de centres, l'augment d'alumnat, els ensenyaments propis d'aquests centres, la normativa publicada durant aquesta dècada i el seu finançament; en definitiva, presentam les peculiaritats dels centres d'adults. Per acabar, reflexionam sobre les possibles millores i plantejam propostes de futur.

RESUMEN

Este artículo trata sobre los centros de educación de personas adultas de las Illes Balears y su evolución durante los últimos diez años. A partir de diferentes datos, se analiza el mapa escolar de centros, el aumento de la matriculación de alumnos, las enseñanzas impartidas, la normativa publicada recientemente y la financiación de los mismos, en resumen, las peculiaridades de las escuelas de adultos. Para finalizar, se recogen unas reflexiones sobre los posibles retos que se pueden presentar en el futuro.

En aquest article analitzarem i valorarem la darrera dècada dels centres d'educació de persones adultes (CEPA) de les Illes Balears, tant les fortaleses com les debilitats i els reptes que es presenten a curt termini.

Podem començar afirmant que els darrers deu anys s'han caracteritzat pel creixement i consolidació dels centres d'adults de les Illes Balears, la xarxa de centres i aules, la publicació de normativa i l'augment de la matriculació d'alumnes.

I. CENTRES PÚBLICS D'EDUCACIÓ DE PERSONES ADULTES A LES ILLES BALEARS

Actualment, les Illes Balears compten amb una xarxa de centres públics dedicats a la formació permanent dels ciutadans, i que foren creats per la Conselleria d'Educació, Cultura i Universitats del Govern de les Illes Balears. Són devuit centres d'adults a les nostres illes, catorze dels quals són a Mallorca, dos a Menorca i dos a Eivissa. Són centres d'àmbit territorial, és a dir, tenen actuacions o aules no solament a la seu, sinó també a altres poblacions properes. Estan arrelats en l'entorn i són coneguts pels ciutadans.

La majoria de centres de les Illes tenen més de vint anys d'història, disposen d'edificis propis o compartits, més o manco adequats, però estables, i d'una plantilla de professorat definida durant aquesta darrera dècada. La particularitat dels claustres dels CEPA és que estan formats per mestres de primària i professorat de secundària i compten amb un orientador. La majoria són docents de la Conselleria d'Educació Cultura i Universitats del Govern de les Illes Balears i és habitual que una part d'ells siguin finançats a través dels convenis amb les institucions locals i insulars.

Tot i que l'ensenyament bàsic d'adults és un fet que podem trobar documentat al segle XIX (Benejam i Vives 1878),¹ els començaments de les escoles d'adults que ara tenim varen ser unes classes nocturnes que impartien mestres als mateixos centres de primària a persones que es preparaven per aconseguir la titulació bàsica o que no estaven alfabetitzats. No va ser fins l'any 1990 que es varen crear la majoria dels CEA (Centre d'Educació d'Adults, actualment, CEPA). L'any 2009 es completava el mapa escolar amb la creació dels CEPA Sud, CEPA Sa Pobla i CEPA Sant Antoni de Portmany, i l'aula de Sóller, dependent del CEPA Camp Redó.

Aquest és el mapa escolar dels centres d'educació de persones adultes —tradicionalment i col·loquialment anomenades escoles d'adults— a les Illes Balears:

QUADRE I. CENTRES I AULES D'EDUCACIÓ DE PERSONES ADULTES A L'ILLA DE MALLORCA

Centre	Municipi/aules
CEPA Alcúdia	Alcúdia
	Aula de Pollença
CEPA Artà	Artà
	Aula de la Colònia de Sant Pere
	Aula de Capdepera
	Aula de Son Servera
CEPA Sud	Campos
	Aula de Felanitx
	Aula de Portocolom
CEPA Francesc de Borja Moll	Aula de Santanyí
	Inca
	Aula de Lloseta
	Aula de Selva
CEPA Calvià	Aula de Mancor de la Vall
	Magaluf (Calvià)
	Aula d'Andratx
	Aula del Port d'Andratx
	Aula de l'Arracó
	Aula de Calvià
	Aula de Capdellà
	Aula de Galatzó
	Aula de Palma Nova
	Aula de Portals Nous
	Aula de Santa Ponça
	Aula de Son Caliu
	Aula de Son Ferrer
Aula del Toro	
Aula de Peguera	

¹ Joan Benejam i Vives (1978), a Qüestions transcendents sobre l'ensenyament d'adults, afirmava: «Que les escoles d'adults a Espanya són escasses, ben poc afavorides i gairebé abandonades a la seva sort és un fet indiscutible».

CEPA Llevant	Manacor
	Aula de Porto Cristo
	Aula de Sant Llorenç del Cardassar
CEPA Amanecer	Aula al Centre Penitenciari de Palma
CEPA Camp Redó	Palma
	Aula de Sóller
CEPA La Balanguera	Palma
CEPA l'Arenal	Palma
	Aula de Lluçmajor
CEPA Son Canals	Palma
CEPA Sa Pobla	Sa Pobla
	Aula de Muro
	Aula de Can Picafort
	Aula de Santa Margalida
CEPA Mancomunitat del Pla	Vilafranca de Bonany
	Costitx
	Algaida
	Lloret de Vistalegre
	Llubí
	Maria de la Salut
	Montuiri
	Petra
	Porreres
	Sant Joan
	Santa Eugènia
	Sencelles
	Sineu
CEPA Mancomunitat del Raiguer	Binissalem
	Aula d'Alaró
	Aula de Consell
	Aula de Marratxí
	Aula de Santa Maria del Camí

QUADRE 2. CENTRES I AULES D'EDUCACIÓ DE PERSONES ADULTES A L'ILLA DE MENORCA

Centre	Municipi/aules
CEPA Ciutadella	Ciutadella
	Aula de Ferreries
	Aula del Mercadal
	Aula del Migjorn Gran
CEPA Joan Mir i Mir	Maó
	Aula d'Alaior
	Aula del Castell
	Aula de Sant Lluís

QUADRE 3. CENTRES I AULES D'EDUCACIÓ DE PERSONES ADULTES D'EIVISSA I FORMENTERA

Centre	Municipi/aules
CEPA Pitiüses	Eivissa
	Aula del Centre Penitenciari
	Aula de Sant Eulària del Riu
	Aula de Formentera
CEPA Sant Antoni	Sant Antoni de Portmany
	Aula de Sant Josep

2. L'ALUMNAT MATRICULAT ALS CEPA ELS DEU DARRERS ANYS

Quant a la matriculació d'alumnat, podem constatar que la conjuntura i l'esforç col·lectiu han fet possible els darrers anys un augment de matriculació molt significatiu en els ensenyaments formals, que són els que condueixen a titulació, i han augmentat un 40% aquests darrers deu anys. Segons el Ministeri d'Educació i Ciència, ha disminuït la matriculació en els ensenyaments no formals.

Aquestes dades les hem de considerar amb cautela, perquè durant aquests anys no es recollien les dades totals d'alumnat: quedava exclosa del recompte la matrícula que era finançada per l'Administració local o insular i l'oferta complementària, tot i que tingués lloc i fos organitzada des dels propis centres. Cal considerar també que les dades que ha publicat la Conselleria d'Educació² en relació amb aquests ensenyaments, únicament del curso 2007-08 al 2010-11, tampoc no són exactament coincidents amb les del MEC.

En tot cas, es constata un augment d'alumnes un 40% en ensenyaments formals i deixam en un interrogant les dades dels ensenyaments no formals, ja que els consideram parcials.

Evolució de l'alumnat des del curs 2002-03 al 2011-12

Ensenyaments	Curs 2002-03	Curs 2003-04	Curs 2004-05	Curs 2005-06	Curs 2006-07	Curs 2007-08	Curs 2008-09	Curs 2009-10	Curs 2010-11	Curs 2011-12
Ensenyaments formals (*)	7.916	7.655	7.990	8.253	8.651	8.820	8.769	12.016	13.397	13.247
Ensenyaments no formals i complementaris (**)	6.264	6.155	5.949	6.726	5.730	4.209	4.209	3.163	3.535	4.123
Total d'alumnat	14.180	13.810	13.939	14.979	14.381	13.029	12.978	15.179	16.932	17.370

² Forés Barberà, Josepa (coord.) (2010). Educació de Persones Adultes a les Illes Balears (2010). Direcció General de Formació Professional i Aprenentatge Permanent.

Si comparam el percentatge de persones de vint-i-cinc a seixanta-quatre anys que cursa formació permanent, incloent-hi ensenyaments reglats i no reglats, tant a centres educatius —com són els CEPA— com en formació ocupacional, a la nostra comunitat en relació amb l'Estat espanyol, constatarem que, tot i que a les Illes hi ha un percentatge més baix de població que es forma que la mitjana de l'Estat espanyol, ha augmentat des del 2005 (abans es fa difícil comparar, ja que hi va haver una ruptura de sèrie) i durant els darrers deu anys, i ha passat d'un 9,5% de població adulta que estudia a un 10,1%.

ANY	Percentatge de les Balears	Mitjana de l'Estat espanyol
2003	4,5	4,7
2004	5,4	10,5
2005	9,5	10,4
2006	10,6	10,4
2007	9,3	10,4
2008	8,6	10,4
2009	9,1	10,4
2010	9,8	10,8
2011	10,1	10,8
2012	10,1	10,7

Font: Creació pròpia a partir del Sistema estatal de indicadors de la Educació. MEC3

La Unió Europea ha adoptat com a objectiu per al 2020 que almenys un 15% dels adults que tinguin entre vint-i-cinc i seixanta-quatre anys hauria de participar en alguna activitat de formació permanent. Aquest objectiu encara queda enfora. L'any 2010, la mitjana d'aquestes persones a la Unió Europea era d'un 9,1% i a les nostres Illes, d'un 9,8%. Dinamarca, Suècia i Finlàndia eren els països amb més d'un 20% d'alumnes de formació permanent. Les comunitats autònomes de Navarra (13,2%), el País Basc (11,7%) i Aragó (11,7%) eren les que en tenien un percentatge més elevat (dades de 2010).

El Consell Escolar de les Illes Balears ens complementa aquesta dada amb la comparativa entre illes i arribam a la conclusió que és significativa la diferència entre el percentatge d'alumnes matriculats a Menorca (5,95%) i el de Mallorca (1,28%), Eivissa (1,08%) i Formentera (1,5%)⁴ en relació amb la població de cada illa.⁵

* Ensenyaments comptabilitzats com a formals, tot i que no s'ajusta a la nomenclatura pròpia de la nostra comunitat: ensenyaments inicials, educació secundària, preparació de proves lliures, Formació Professional, català i castellà per a estrangers.

** Ensenyaments comptabilitzats com a no formals: desenvolupament personal, desenvolupament sociocomunitari, llengües estrangeres, llengües espanyoles, informàtica, i altres cursos.

Observacions: inclou tot l'alumnat matriculat a educació d'adults sense distinció de tipus de centres.

Quan comparam dades de la CAIB, veiem que l'alumnat que estudia a centres privats és entre un 2% i un 2,5% del total, i també és inclòs en aquest recompte. No hi ha la matrícula dels ensenyaments complementaris.

Font: Creació pròpia a partir de les estadístiques del MEC.

³ Informes del Consell Escolar de les Illes Balears: <<http://www.ceib.caib.es>>. Informe del sistema educatiu de les Illes Balears 2008-09, pàg. 195.

⁴ Ibid.

⁵ Informe sobre el estado y situación del sistema educativo. Propuestas de mejora. Consejo Escolar del Estado, curso 2005-06, pàg. 14.

QUADRE 4. PERCENTATGE DE MATRÍCULA EN CEPA RESPECTE DE LA POBLACIÓ EN EDAT LABORAL (16 A 64 ANYS) PER ILLA

	Cens	Matrícula	%
Mallorca	601.546	7.713	1,28
Menorca	65.364	3.888	5,95
Eivissa	95.993	1.038	1,08
Formentera	7.046	106	1,50
Illes Balears	769.949	12.745	1,66

Font: Consell Escolar de les Illes Balears. Dades del curs 2008-09

El públic potencial de la formació per a adults és tota la població, independentment de la titulació acadèmica que tingui, ja que la formació inicial queda desfasada en una societat en la qual contínuament apareixen necessitats formatives, instrumentals o temàtiques noves.

3. OFERTA EDUCATIVA DELS CEPA

La Llei 4/2006, de 30 de març, d'educació i formació permanents de les persones adultes a les Illes Balears classifica els ensenyaments en:

- Ensenyaments formals, que condueixen a una titulació oficial
- Ensenyaments no formals, que són els que no condueixen a cap titulació
- Ensenyaments complementaris

L'oferta educativa formal i no formal dels centres d'adults depèn de l'autorització d'ensenyaments per part de la Conselleria d'Educació, Cultura i Universitats que és definida a les «Instruccions per a l'organització i el funcionament dels CEPA», document que estableix una prioritització que depèn de la dotació de professorat i les condicions de cada centre. La Conselleria d'Educació pot autoritzar ensenyaments a un o altre centre, segons uns criteris particulars.

L'oferta educativa formal i no formal es regeix pel calendari escolar que cada any publica la Conselleria d'Educació i, per tant, els cursos comencen a principi d'octubre i acaben a mitjan juny, tenen un còmput horari establert i unes ràtios mínimes i màximes.

Els ensenyaments formals i no formals que ofereixen actualment tots els CEPA de les illes Balears són els següents:

- Ensenyaments inicials

S'ofereixen tres nivells: nivell 1 (alfabetització), nivell 2 (consolidació) i nivell 3 (preparatori per accedir als cursos de secundària)

- Educació secundària per a persones adultes (ESPA)

La matriculació d'aquests ensenyaments és modular i els cursos són quadrimestrals (d'octubre a gener i de febrer a juny). A la majoria de centres, és l'únic ensenyament que condueix a una titulació oficial: el graduat en ESO.

- Cursos de llengua catalana

Hi ha una varietat de nivells (des d'acollida lingüística fins al nivell D) per preparar les proves de llengua catalana del Govern de les Illes Balears.

- Cursos de llengua castellana per a estrangers
- Cursos d'anglès
- Cursos d'informàtica
- Cursos de preparació d'accés a cicles formatius de grau superior i d'accés a la Universitat

Ensenyaments autoritzats solament a uns quants centres d'adults:

- Formació Professional:

CEPA Francesc de Borja Moll
 CEPA Calvià
 CEPA La Balanguera
 CEPA Mancomunitat del Pla de Mallorca

Són centres de Mallorca. A Menorca i a les Pitiüses, no hi ha cap CEPA que ofereixi Formació Professional. Tot i les peticions formulades pels equips directius, claustres i consells escolars dels centres d'adults, la Conselleria d'Educació no solament no els ha autoritzat ensenyaments de Formació Professional, sinó que aquests darrers anys ha desautoritzat la Formació Professional en la modalitat d'agrupament modular que impartien els centres de persones adultes de Menorca: Cures Auxiliars d'Infermeria, Atenció Sociosanitària i Gestió Administrativa, entre els cursos 2004-05 i 2010-11.

La Formació Professional és la demanda més evident de formació per part de la població adulta, però, així i tot, els centres d'educació d'adults tenen una gran mancança d'aquests ensenyaments, fet que pot resultar sorprenent. Aquests deu darrers anys hem constatat un retrocés en aquests ensenyaments als centres d'adults. Si fins al curs 2001-02 s'impartia la preparació de les proves de maduresa d'FP, posteriorment s'han fet experiències d'agrupaments moduls (oferta parcial d'FP adscrita a un IES) i també s'ha fet un pla pilot d'oferta de cursos ocupacionals a tres CEPA de Mallorca el curs 2010-11.

Des del curs 2010-11, s'ha començat la Formació Professional a distància, que són ensenyaments que s'adrecen especialment a les persones adultes i que han estat autoritzats a instituts d'educació secundària.

- Educació secundària en la modalitat semipresencial:

CEPA Joan Mir i Mir, a Maó
CEPA Son Canals, a Palma

També hi estan autoritzats un IES de Mallorca, un d'Eivissa i un altre de Formentera.

Aquests ensenyaments condueixen a l'obtenció de la titulació d'ESO, amb la peculiaritat que fomenta l'autoaprenentatge, ofereix el suport de tutories individuals i col·lectives i té menys càrrega lectiva que la modalitat presencial.

Altres ensenyaments adreçats especialment a les persones adultes, però no autoritzats als CEPA són:

- Batxillerat a distància

Estan autoritzats tres IES, un a cada illa. La Conselleria d'Educació ha prioritzat la preparació de proves d'accés a la Universitat als centres d'adults. Des del curs 2006-07 fins al 2012-13, el CEPA Ciutadella ha desenvolupat una oferta parcial de BAD, que ha tingut una mitjana de vint alumnes cada curs i onze han aconseguit la titulació de batxillerat.

A partir del curs 2013-14, s'ha presentat una nova possibilitat, que és preparar les proves lliures de batxillerat. Significarà que els CEPA oferiran ensenyaments preparatoris per poder aconseguir la titulació a través d'uns exàmens que es faran a un institut d'educació secundària.

- Batxillerat nocturn

Tot i que s'ha publicat l'ordre de la Consellera d'Educació i Cultura, de 23 de juny de 2009, per la qual es regulen els ensenyaments de batxillerat en règim nocturn a les Illes Balears, no hi ha centres que ofereixin aquesta possibilitat a Menorca ni a Eivissa ni a Formentera. Tres instituts de Mallorca —dos a Palma i un a Manacor— ofereixen aquests ensenyaments.

L'oferta educativa d'ensenyaments complementaris va encaminada a desenvolupar habilitats i competències a través d'una oferta formativa que crea un clima de centre que fa possible la participació de persones adultes amb una gran heterogeneïtat sociocultural.

És una oferta igualitària que dignifica l'educació per a adults, ja que reconeix públicament que les persones adultes tenen aprenentatges per fer al llarg de la vida. Per tant, participen en un mateix curs persones amb titulació universitària juntament amb d'altres que tenen mancances acadèmiques.

Les propostes d'ensenyaments complementaris als centres d'adults suposen una tasca que podríem qualificar com a «voluntària» dels equips directius a l'hora d'organitzar-les. Són cursos que no estan subjectes al calendari escolar (fins i tot, n'hi ha oferta en cap de setmana) ni a cap còmput horari (poden ser cursos de vint hores de durada o de més), i generalment s'autosubvencionen. Són ensenyaments que es poden dur a terme amb preus populars, ja que aprofiten les instal·lacions i

l'organització dels centres públics, i de vegades l'empresa privada els veu com una competència difícil de superar per la qualitat i el cost dels ensenyaments oferts. Aquests ensenyaments no condueixen a cap acreditació o titulació oficial i formen un ventall més o menys ampli de cursos que acosten els centres a brindar una educació integral de la persona. Aconseguen que la percepció social de les escoles d'adults ja no sigui el d'una escola de segona oportunitat o de compensació de desigualtats, sinó que es converteixen en centres de noves oportunitats i aprenentatges.

El llistat de cursos d'ensenyaments no reglats o complementaris que podem trobar als CEPA és extens i varia d'un centre a un altre i també d'un any a l'altre, i existeix de manera desigual a les diferents escoles d'adults.

La majoria dels ensenyaments complementaris podrien ser acreditats com a mòduls optatius o de lliure configuració per aconseguir la titulació bàsica, ja que desenvolupen competències comunicatives (curs de rus, àrab, italià, francès, taller d'expressió oral, atenció al públic...), competència digital (cursos de tractament d'imatges, Internet, creació de blogs, web...), competències socials (cursos de psicologia positiva, resolució de conflictes, gestió de les emocions...), sentit de la iniciativa (cursos de comptabilitat...), valoració de la importància de l'expressió cultural (cursos de cultura popular, història de les Illes Balears, itineraris històrics i arqueològics...), habilitats manuals (costura, dibuix, jardineria, hort...).

L'Administració educativa reconeix aquests ensenyaments en la Llei d'adults, però no fa registre d'alumnes ni dels ensenyaments que s'imparteixen als centres, i estan infravalorats. Una anàlisi en profunditat podria confirmar la hipòtesi que aquests ensenyaments tenen un grau d'assistència i d'aprofitament elevat, ja que segueixen una organització i metodologia específicament per a adults. La Comissió de les Comunitats Europees indica que cal millorar la valoració de la participació en l'aprenentatge i els seus resultats, sobretot en relació amb els aprenentatges no formals o informals.⁶

4. LA NORMATIVA PUBLICADA ESPECÍFICA DE CEPA

Des del 2006 al 2009, s'ha publicat normativa que defineix aquests centres i els ensenyaments per a adults i els dona estabilitat.

En primer lloc, va ser aprovada amb un ampli consens i participació la Llei 4/2006, de 30 de març, d'educació i formació permanent de persones adultes de les Illes Balears (BOIB núm. 50, de 6 d'abril de 2006). Es va fer des de la participació i consulta dels sectors implicats (vegeu, per exemple, que des de Menorca els directors dels CEPA varen fer la proposta que al Consell de l'Educació i Formació Permanents de Persones Adultes de les Illes Balears hi participàs un director de centre de cada illa. Aquesta aportació va ser recollida, i així consta a l'article 16.3). Aquesta llei bàsica especifica els tipus d'ensenyaments i de programes formatius, centres, personal docent, finançament i col·laboració amb altres institucions i estableix la creació d'una comissió i un Consell de l'Educació i Formació

⁶ Memorándum sobre el aprendizaje permanente. Comisión de las comunidades europeas. Brussel·les, 30-10-2000. SEC(2000). 1832.

Permanents com a òrgans d'assessorament, de consulta, coordinació... En definitiva, aquesta llei reconeix l'especificitat dels centres d'adults, diferents dels instituts d'educació secundària i dels centres d'educació infantil i primària, i estableix les bases per continuar avançant com a xarxa de centres estables i normativitzats. Comptar amb una llei que emmarqui aquesta etapa educativa específica, diferenciada dels ensenyaments per a infants i adolescents, i la reconegui, és una gran fita.

En segon lloc, va ser publicada l'Ordre de la Conselleria d'Educació i Cultura, de 27 de juliol de 2009, per la qual es regula l'oferta formativa que poden impartir els centres d'educació de persones adultes que depenen de la Conselleria d'Educació i Cultura de les Illes Balears (BOIB núm. 118, de 12 d'agost de 2009). Aquesta ordre va unificar els ensenyaments que oferien i ofereixen els centres d'adults, els va classificar i donar nom, i n'explicità els que li són propis.

Va ser ordenada també l'admissió de l'alumnat, se'n va regular el calendari de matriculació i el començament del curs escolar per als alumnes, específic per als centres d'adults (BOIB 20/04/2009 i 15/05/2010).

També hi ha normativa específica que regula la creació del Consell Escolar, que és l'òrgan principal de gestió del centre, que per primera vegada es va crear a les escoles d'adults l'any 2002. Recull com a tret diferencial el fet que un dels membres dels representants dels claustres de professorat sigui un docent no funcionari, de manera que dona reconeixement a aquells mestres i professors que, tot i que no formen part de la plantilla orgànica que la Conselleria d'Educació assigna als centres d'adults, són professorat del claustre a ple dret. L'ordre de 21 d'octubre de 2002 regula la composició, elecció i renovació dels consells escolars dels centres d'educació de persones adultes de les Illes Balears.

Posteriorment, s'ha publicat més normativa que regula els diferents ensenyaments dels CEPA:

- Ordre del conseller d'Educació i Cultura, de 19 de juliol de 2002, per la qual es regula l'ordenació dels ensenyaments de l'educació bàsica de persones adultes a les Illes Balears.
- Ordre de la Consellera d'Educació i Cultura, de 24 de juliol de 2009, per la qual es regulen els ensenyaments inicials de la formació bàsica per a les persones adultes a les Illes Balears per al curs 2009-10 (i que s'ha prorrogat durant tres cursos escolars).
- Ordre del conseller d'Educació i Cultura, de 5 de maig de 2011, per la qual es regula l'organització i el funcionament dels ensenyaments per a les persones adultes que condueixen al títol de graduat en educació secundària obligatòria, a les Illes Balears.
- Ordre del conseller d'Educació i Cultura, de 19 de juliol de 2002, per la qual es regula l'ordenació i organització de l'educació secundària obligatòria i del batxillerat per a persones adultes, en la modalitat d'educació a distància, a les Illes Balears.
- Instruccions sobre l'organització i el funcionament dels ensenyaments d'educació secundària per a persones adultes que condueixen a l'obtenció del títol de graduat en educació secundària obligatòria en la modalitat semipresencial.

- Ordre de la Consellera d'Educació i Cultura, de 30 de maig de 2009, per la qual es regulen les proves lliures perquè les persones de més de devuit anys puguin obtenir directament el títol de graduat en educació secundària obligatòria, a les Illes Balears. Els anys 2009, 2010 i 2011 n'hi va haver dues convocatòries anuals, mentre que el 2012 i 2013 solament n'hi ha haguda una cada any. Les proves es fan a centres d'adults.
- Ordre del conseller d'Educació, Cultura i Universitats, de 29 de novembre de 2012, per la qual es regula la prova lliure per obtenir el títol de Batxiller, dirigida a persones de més de devuit anys, en l'àmbit territorial de les Illes Balears. Aquestes proves varen començar el mes d'abril de 2013, però no es fan als centre d'adults, sinó a un institut d'educació secundària.

A la vegada, i amb la participació de professorat amb experiència en educació d'adults, es varen dissenyar els currículums propis dels ensenyaments bàsics, tasca que era una gran reivindicació històrica del col·lectiu de docents dels centres d'adults:

- Ordre de la Conselleria d'Educació i Cultura, de 22 de juliol de 2009, per la qual s'estableix el currículum de l'educació secundària per a persones adultes que condueix a l'obtenció del títol de graduat en educació secundària obligatòria, a les Illes Balears.
- El currículum dels ensenyaments inicials, provisionals i prorrogats des del 2009, com ja hem indicat més amunt (BOIB núm. 119, de 15 d'agost de 2009).

També s'han normativitzat els ensenyament destinats especialment a les persones adultes, però que no són autoritzats als CEPA:

- Batxillerat a distància i batxillerat nocturn

Ordre de la Consellera d'Educació i Cultura, de 23 de juny de 2009, per la qual es regulen els ensenyaments de batxillerat en règim a distància a les Illes Balears.

Ordre de la Consellera d'Educació i Cultura, de 23 de juny de 2009, per la qual es regulen els ensenyaments de batxillerat en règim nocturn a les Illes Balears.

- Formació professional

Per als cursos 2010-11, 2011-12 i 2012-13 la Conselleria ha autoritzat instituts d'educació secundària perquè imparteixin Formació Professional a distància, especialment adreçada a la població adulta.

Ha quedat regulada a partir d'una Resolució anual (BOIB 25/09/2010, 23/06/2011 i 09/08/2012).

Els darrers deu anys, la Conselleria d'Educació ha fet una tasca considerable per legislar i regular aquests centres i ensenyaments. Durant anys, el Servei d'Aprenentatge Permanent va ser dirigit i coordinat per Francesc Arbona Quetglas, el qual, amb la col·laboració de Josepa Forés i Barberà,

eren bons coneixedors de la realitat dels CEPA de les Balears i varen saber organitzar una tasca de formació, participació i debat abans de publicar aquesta normativa bàsica.

5. EL FINANÇAMENT DELS CENTRES D'EDUCACIÓ DE PERSONES ADULTES

Els centres d'educació de persones adultes reben finançament autonòmic, insular i local, i la Llei 4/2006, de 30 de març, així ho recull als articles 29 i 30. El concreten també els convenis que signa cada any la Conselleria d'Educació del Govern de les Illes Balears amb els consells insulars, mancomunitats i municipis amb aquesta finalitat.

En la majoria dels casos, i des del principi, els centres d'adults han comptat amb la col·laboració dels ajuntaments, mancomunitats o consells insulars. Aquestes institucions hi han cregut des de tot d'una i han fet una aposta decidida per l'educació de persones adultes a les seves poblacions, de manera que han aconseguit completar la dotació del Govern balear amb els locals i amb la contractació de professorat que amplia l'oferta educativa. Amb aquesta finalitat, la Conselleria d'Educació, Cultura i Universitats signa cada any convenis amb les administracions municipals. L'any 2011 va ser amb la Mancomunitat del Pla de Mallorca, la del Raiguer, la Intermunicipal Sud de Mallorca, amb el Consell de Menorca, amb els ajuntaments d'Eivissa, Sant Josep de la Talaia i Santa Eulàlia del Riu.⁷

En el cas concret de Menorca, on hi ha dos centres d'educació d'adults, el CEPA Joan Mir i Mir i el CEPA Ciutadella, aquesta col·laboració s'ha concretat en l'existència d'oferta formativa àmplia a totes les poblacions de l'illa i amb un model d'escola d'adults en el qual participa l'empresa concessionària del servei públic —formada pel professorat no funcionari—, els Serveis Educatius de Menorca i l'Associació d'Educació d'Adults de Menorca, l'àmbit d'actuació de la qual és tota l'illa i que coordina i organitza l'oferta complementària.

6. UNA DADA SIGNIFICATIVA: L'ASSOCIACIONISME

Les associacions d'alumnes permeten que els seus estudiants o associats participin en el funcionament dels centres, ja que coneixen els programes, aprenentatges i l'organització de les escoles. Això permet ampliar l'oferta cultural i educativa dels centres d'adults i alhora desenvolupar una tasca de defensa i reivindicació de millores als centres davant l'Administració. És el cas de les associacions següents:

Associació d'Alumnes i Exalumnes del CEPA Pitiüses
Associació d'Alumnes del CEPA Sant Antoni
Associació d'Alumnes del CEPA Camp Redó
Associació d'Alumnes del CEPA Balanguera
Associació d'Alumnes del CEPA Son Canals
Associació d'Alumnes del CEPA Llevant

⁷ Vegeu el Butlletí Oficial de les Illes Balears, núm. 36, de 8 de març de 2012.

Associació d'Alumnes del CEPA Sud

Associació d'Educació d'Adults de Menorca, que inclou els dos centres d'adults de l'illa

L'any 2006 es va crear l'Associació de Directius d'Educació d'Adults de les Illes Balears (ADAIB), una entitat que posava de manifest el compromís d'un bon nombre d'equips directius per dignificar els seus centres i l'ensenyament permanent en general. Necessitat de cohesió, coneixement mutu, coordinació, de reunir esforços i fer arribar a la Conselleria d'Educació les propostes i reflexions d'un grup de persones amb experiència en educació d'adults i amb altes expectatives per millorar el centre. Aquests anys s'ha cohesionat un bon grup de participants, que han fet arribar a l'Administració, als CEPA i als mitjans de comunicació propostes per millorar els centres d'adults.

L'existència d'associacions és un indicador de l'interès a democratitzar l'educació d'adults i el sentiment de comunitat educativa de les escoles d'adults, tant al centre educatiu com a l'illa, en el cas de Menorca, i també com a conjunt d'entitats de totes les illes que tenen un interès comú entorn de l'ADAIB.

7. MANCANCES I DEBILITATS DELS CENTRES D'EDUCACIÓ DE PERSONES ADULTES

De les dades i afirmacions anteriors, en podem deduir que els darrers deu anys hi ha hagut un avanç constatable i considerable. Aquest fet és inqüestionable, però també és cert que no hem arribat al final del camí del procés de millora.

- Mancances quant a l'oferta educativa

Oferta educativa limitada per normativa i per decisions preses des de diferents direccions generals i/o conselleries.

Tot i que la normativa defineix els ensenyaments a distància com a educació adreçada especialment a les persones adultes, tot i que els CEPA són centres específics d'educació per a adults, aquests centres propis en queden exclosos, no estan autoritzats a impartir-ne. Aquests ensenyaments són competència d'uns pocs instituts d'educació secundària que els tenen amb exclusivitat. Els CEPA no són aptes per oferir tots els ensenyaments per a persones adultes? Per què no, si hi ha la xarxa de centres específics d'educació permanent no estan dotats suficientment de recursos humans per oferir tots els ensenyaments propis?

Mínima oferta de Formació Professional

La Llei d'adults, a l'article 10, diu textualment: «Es donarà especial prioritat a la població activa que necessiti accedir a les diferents titulacions de Formació Professional específica». A la pràctica, aquesta voluntat no s'ha traduït en una àmplia oferta de Formació Professional per a persones adultes, que pensam que podria ser en la modalitat semipresencial, amb temporalització especial i amb un currículum i càrrega horària que tinguin en compte el temps disponible dels adults i permetin

compatibilitzar treball i estudi. Marc Genestar⁸ ja proposava un nou model de formació per a les persones adultes amb currículums adaptats i amb una càrrega horària presencial entre dues i sis hores setmanals i 600 en total, la qual cosa reduiria significativament l'abandonament de les aules, provocada per l'excessiva exigència d'assistència. Per què no hi ha una oferta específica de Formació Professional en horari nocturn i amb itineraris modulars? A Mallorca, únicament quatre centres d'adults dels devuit que hi ha tenen ensenyaments de Formació Professional, però és inexistent a Menorca, Eivissa i Formentera. L'oferta professional als CEPA és mínima, quan la població adulta demana capacitació i titulació professionals, i quan la demanda de cursos de preparació d'accés a cicles formatius de grau superior és molt elevada, situació que indica que les persones adultes volen formar-se per treballar.

Amb l'aplicació de la LOGSE, varen desaparèixer les proves no escolaritzades d'FP1 que havien donat titulacions de FP reglada a moltes persones i han estat substituïdes per proves lliures de cicles formatius, mòdul per mòdul, la qual cosa ha fet inviable aquest sistema de titulació.

L'existència d'una xarxa de centres específics per a l'ensenyament d'adults ens fa pensar que són estructures de les quals es pot treure molt més rendiment. Per què no ofereixen la Formació Professional ocupacional? Hi ha edificis adequats, amb una oferta educativa majoritàriament en horari de capvespre, amb professionals coneixedors de l'alumnat adult, amb una estructura organitzativa estable. Per què no l'ofereixen els CEPA? El curs 2010-11, tres centres de persones adultes de Mallorca varen acollir un pla pilot de formació en certificats de professionalitat, però no s'ha estès a la resta de centres. El futur desitjable i possible seria disposar d'una oferta formativa oficial i reglada, però específicament adreçada a les persones adultes, que permeti un veritable reciclatge professional i acadèmic.

- Manca la **valoració de l'oferta complementària** per aconseguir una acreditació homologada i homogènia, i, fins i tot, la valoració com a mòduls optatius dels cursos de formació bàsica que són impartits als centres d'adults.
- Territorialment, el mapa escolar dels centres d'adults públics abraça tot el territori de les Balears, però la realitat demostra que l'**oferta educativa és molt desigual** entre illes i poblacions, sotmesa al finançament, al compromís concret de les institucions, a la voluntat dels equips directius... L'Administració educativa no està obligada a assegurar ensenyaments bàsics per a adults a totes les aules adscrites als CEPA, a cada població de les Illes.

- **Batxillerat**

Les persones adultes que tenen el graduat en educació secundària en alguns casos poden optar per continuar el seu itinerari acadèmic i preparar una prova d'accés a un cicle formatiu de grau superior o preparar l'accés a la Universitat. Aquestes dues opcions no exclouen que hi hagi altres persones que tenguin interès a aconseguir la titulació de batxillerat i, per tant, té sentit que existeixin

⁸ AA.VV. (2009). La formació bàsica de persones adultes: imaginari social, aproximació teòrica, organització democràtica. Universitat de Barcelona (col·lecció Reflexions sobre el Sistema Educatiu 2).

batxillerats per a adults. Actualment hi ha tres opcions: el batxillerat nocturn (inexistent a Menorca, Eivissa i Formentera), a distància (BAD) i proves lliures per aconseguir el títol de batxillerat (la primera convocatòria va ser l'abril de 2013).

Si per aconseguir el batxillerat amb la modalitat a distància (BAD) és necessari assistir a tutories presencials, és imprescindible estendre aquesta oferta, ja que un sol centre per illa resultaria totalment insuficient. Consideram que un estudi seriós sobre el funcionament i els resultats d'aquests ensenyaments seria un bon punt de partida per replantejar la possibilitat que aquests ensenyaments per a persones adultes s'ofereixin a més poblacions per acostar-los a la ciutadania. Aquesta recomanació ja l'ha manifestada el Consell Escolar de les Illes Balears en el seu informe sobre l'ordre de regulació dels batxillerats a distància i nocturns, i afegeix una altra consideració, que també recollia el Consell Escolar de l'Estat⁹ i que reproduïm textualment: «L'ordre hauria d'incloure la possibilitat dels centres d'oferir una oferta parcial de batxillerat en règim de batxillerat a distància per donar més flexibilitat als ensenyaments obligatoris». Actualment, ha estat desautoritzat a l'únic centre que l'oferia, al de Ciutadella, i que complia la recomanació europea d'oferir oportunitats d'aprenentatge permanent tan properes als interessats com fos possible.¹⁰

Quant a l'organització:

- No hi ha una **especialització del professorat**. Fa anys que suprimiren fins i tot el breu curs de la formació inicial del professorat, que, segons la Llei 4/2006, ha de desenvolupar-se anualment perquè el de nova incorporació pugui comprendre la singularitat i especificitat de l'educació i la formació permanent de persones adultes. La llei recull unes mesures de formació del professorat que no han estat desenvolupades.

El professorat dels CEPA accedeix a les places a través del concurs general de trasllats, sense cap tipus de formació específica, la qual cosa fa que de cada vegada els centres d'adults s'assemblin més als instituts i les escoles del sistema ordinari, quan els diferents programes formatius han de poder desenvolupar una organització pròpia i fugir de les adaptacions de les normatives aplicades a l'escolarització d'infants i de joves. Cal una formació inicial universitària específica per formar persones adultes.

- Tot i que la llei d'adults va ser publicada el mes de març de 2006, no ha estat desenvolupada. No s'han constituït el Consell de l'Educació i la Formació Permanents de Persones Adultes de les Illes Balears, que ha de ser l'òrgan assessor, consultiu, de participació i cooperació entres les diferents administracions públiques i els agents econòmics i socials implicats en la formació permanent (recomanació prioritària dels diversos informes del Consell Escolar de les Illes Balears). Tampoc no han constituït la Comissió d'Educació i Formació Permanent, que ha de **coordinar les actuacions** de diverses conselleries i entitats implicades en l'educació de les persones adultes.

⁹ Consell Escolar de l'Estat (curs 2005-06). Informe sobre el estado y situación del sistema educativo. Propuestas de mejora, pàg. 14.

¹⁰ Comisión de las Comunidades Europeas. Memorandum sobre el aprendizaje permanente. Brusel·les, 30-10-2000. SEC(2000). 1832.

Quant al finançament:

- Les administracions locals i insulars assumeixen un gran cost per mantenir una part important del finançament dels centres d'adults (n'hi ha que hi aporten docents, locals, assumeixen el manteniment dels centres, hi aporten conserges, servei de neteja...) i es podrien replantejar aquestes despeses, que no són directament de la seva competència. Aquesta inestabilitat és un perill proper, i més encara quan l'avantprojecte de llei d'administracions locals no preveu aquestes inversions a nivell local o insular, i, fins i tot, les limita al superàvit pressupostari de la institució.

Si es perdés aquest suport i finançament, es reduiria l'oferta formativa a la majoria dels centres de persones adultes, o, fins i tot, desapareixeria en algunes poblacions.

Quant a l'alumnat i la metodologia:

Els centres que imparteixen ensenyament d'adults depenen fortament del procés de matrícula i del grau d'abandonament de les aules al llarg del curs. El professorat considera que és a causa de la dificultat de compatibilitzar estudis i obligacions laborals, familiars i socials. Hi ha altres factors que afavoreixen l'assistència i estan relacionats amb l'organització (calendari escolar, horaris, programes i itineraris formatius estàtics amb poca optativitat, metodologia adaptada de la dels infants i adolescents, infraestructures inadequades i que són identificades com a pròpies de nins o joves, la percepció social de les escoles d'adults...). La difusió de l'oferta a través de tots els mitjans ajudaria a crear demanda, cosa que en aquests anys no s'ha fet: les escoles d'adults són inexistents en els debats televisius i apareixen molt esporàdicament als mitjans de comunicació, i l'Administració educativa no ha promocionat els CEPA com a centres d'educació permanent i com a lloc idoni per tornar al sistema educatiu.

Per l'Administració educativa, l'ensenyament i la formació de les persones adultes no han estat una prioritat, i encara es deixa sentir aquella percepció social no superada que les escoles d'adults eren centres per a gent gran i per a aquelles persones amb mancances acadèmiques. Hi ha alguns indicadors en aquesta línia. És el cas de la problemàtica de l'edifici del CEPA Joan Mir i Mir, de Maó, que els directors i l'Associació d'Educació d'Adults de Menorca fa més de deu anys que reivindiquen, però que, tot i les múltiples promeses i compromisos polítics, no està resolt; una oferta formativa incompleta, sense Formació Professional, sense batxillerats; canvis de direccions generals de la Conselleria, amb responsables, tècnics i assessors que no coneixen els CEPA i que, per tant, mimetitzen els centres d'adults amb els de primària i secundària, sense comprendre l'especificitat dels ensenyaments i centres; ensenyaments propis no autoritzats als CEPA...

Acabam aquest apartat amb les recomanacions i consideracions del Consell Escolar de les Illes Balears. A l'informe sobre educació d'adults, datat del 3 de maig de 2011, assenyala unes necessitats de millora que encara estan pendents, que podem afegir a les mancances anteriors:

- Currículums dels estudis específics per a adults (hi manquen els de batxillerat i Formació Professional)

- Fer-se efectiu el desplegament de la Llei 4/2006, de 30 de març
- Dotar els CEPA de personal d'administració i serveis
- ROC (Reglament d'organització de centres) per als CEPA que respongui a les seves especificitats i característiques
- Construir espais propis i centres adequats

8. PERSPECTIVES DE FUTUR I NOUS REPTES

A les Illes Balears, els darrers deu anys s'ha consolidat una xarxa de centres d'adults; se n'ha reconegut l'especificitat normativament; els centres han estat dotats de professorat; s'han creat els consells escolars; ha augmentat la matriculació, i s'ha constituït l'Associació de Directius de CEPA. És important assenyalar el que cal mantenir de les escoles d'adults: estan arrelades a l'entorn; són d'àmbit territorial; tenen professionals que fan la seva feina amb un grau de compromís elevat; tenen una tasca associativa important, i uns ensenyaments definits i normativitzats. L'avanç és clar i constatable.

Els CEPA no han arribat al final del camí, sinó que tenen un futur incert. Poden arribar a ser escoles amb uns ensenyaments complets, especialitzats i específics per a la població adulta, o poden minvar l'oferta educativa als ensenyaments compensatoris. Totes les opcions són possibles: créixer i ser vertaders centres que ofereixen itineraris formatius individuals i flexibles, formació bàsica, batxillerats, Formació Professional específica, oferta complementària valorada... Amb espais propis, metodologia competencial, amb un calendari propi... També és possible reduir-los a la mínima expressió: centres d'alfabetització i recuperació d'ESO..., i prou.

Hi ha molt per fer i depèn, en primer lloc, de les decisions polítiques, dels tècnics i assessors. En segon lloc, dels equips directius dels centres, que tenen la responsabilitat de tenir en compte els factors organitzatius que afavoreixen l'assistència, que han de prioritzar sempre l'alumnat, que els professors es formin en metodologies competencials adequades, que els alumnes es comprometin i s'hi impliquin, l'entorn... Estam entre l'esperança i el temor, com ja remarcava Alfons Formariz.¹¹

La necessitat de formació bàsica de la població adulta a la nostra comunitat és innegable, recordem que una tercera part dels estudiants que acaben la secundària obligatòria ho fa sense aconseguir la titulació. Les administracions tenen el deure de garantir l'accés universal i continu a l'aprenentatge, segons el *Memorandum sobre el aprendizaje permanente*, de la Comisió de las Comunidades Europeas.¹² Les escoles d'adults abracen tot el territori de la nostra comunitat i tenen una organització i uns objectius ben definits. Estan en el camí, però els queda molt per fer.

¹¹ AA.VV. (2009). La formació bàsica de persones adultes: imaginari social, aproximació teòrica, organització democràtica. Universitat de Barcelona (col·lecció Reflexions sobre el Sistema Educatiu 2).

¹² Comisió de las comunidades europeas. Memorandum sobre el aprendizaje permanente. Brussel·les, 30-10-2000. SEC(2000). 1832.

Per acabar, citarem textualment el Document Base per a un Pacte Social per l'Educació, que a principi de 2012 va publicar la Conselleria d'Educació i Cultura del Govern de les Illes Balears i en el qual s'entreveu la urgència de millora de les escoles d'adults:

«La demanda creixent de formació per part de les persones adultes, que la situació socioeconòmica ha fet augmentar darrerament, confirma, d'una banda, la necessitat de plantejar, per part de les administracions, una oferta suficient i, de l'altra, la necessitat de millorar qualitativament aquesta oferta (currículums adaptats, possibilitar graduacions en educació secundària, accés a la resta d'ensenyaments).

En una societat en evolució contínua, l'accés a la formació al llarg de tota la vida és una necessitat. Els ciutadans han de poder accedir al sistema educatiu en qualsevol moment de la seva vida i la formació continuada ha de ser compatible amb la vida professional. A les Illes Balears no sempre es poden atendre satisfactòriament aquestes demandes. La no existència d'una planificació real de la formació permanent a mitjà i a llarg termini dificulta molt l'adopció de mesures equilibrades i justes per subvenir necessitats existents».¹³

¹³ Document base per a un pacte social per l'educació. Document inicial. Març de 2012.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

AA.VV. (2009). *La formació bàsica de persones adultes: imaginari social, aproximació teòrica, organització democràtica*. Universitat de Barcelona. (Col·lecció Reflexions sobre el Sistema Educatiu 2).

Benejam i Vives, Joan (2000). *Qüestions transcendentals sobre ensenyament d'adults*. Editat per l'Ajuntament de Ciutadella amb motiu de la inauguració de nous locals del CEPA Ciutadella. Setembre de 2000.

Butlletí Oficial de les Illes Balears, núm. 36, de 8 de març de 2012.

Forés Barberà, Josepa (coord.) (2010). *Educació de Persones Adultes a les Illes Balears*. Direcció General de Formació Professional i Aprenentatge Permanent.

Comisión de las Comunidades Europeas. *Memorándum sobre el aprendizaje permanente*. Brussel·les, 30-10-2000. SEC (2000) 1832.

Consejo Escolar del Estado. *Informe sobre el estado y situación del sistema educativo. Propuestas de mejora. Curso 2005-06*, pàg. 14.

Document base per a un pacte social per l'educació. Document inicial. Març de 2012.

Informe del sistema educatiu de les Illes Balears 2008-09. Informes del Consell Escolar de les Illes Balears, pàg. 195. <<http://www.ceib.caib.es>>.

Oferta educativa. <<http://www.caib.es>>.

Sistema Estatal de Indicadores de la Educación. *Estadísticas del Ministerio de Educación y Ciencia*. <<http://www.mec.es>>.